„אנחנו מארץ ישראל!"

המודעה הכריזה: קונצרט של כנר יליד הארץ, והקהל שמילא את חציו של אולם אהל, הרהר בקול רם: „בטח איזה ילד־פלא חדש, מילא נשמע." אך כאשר עציר בלונדי צעד על הבמה, נעצר ליד הפסנתר וציפה בכינור דרוך תחת סנטרו לצלילי ה־פסנתר הראשונים של סונטת קרויצר לבטהובן, ריחף לחש בין השורות הראשונות: „הוא עומד כמו חפץ ויש לו פרופיל של מנוחין." אולם בהפסקה נשמעו במסדרונות האולם דעות יותר מוסיקאיות. טענו מבקרי קונצרטים, שנתאכזבו מן הקונצרט האחרון של יהודי מנוחין: „הוא ניגן יותר טוב."

הפליטה מבקרת המוסיקה של על המשמר, אוליה זילברמן, אחר שהאזינה לסונטה של בלה ברטוק (אותה הקדיש המחבר ההונגרי ליהודי מנוחין): „איזו הפתעה, פתאום צבר וכנר בחסד."

הקהל אשר לרובו היה יליד חיפה בן ה־28 זר לחלוטין, הוכתע לא פחות ממנה. רבים הרגילים לשלוח אל המבקרת זילברמן מבטים חסרי ביטחון, בשעת הקונצרטים, לזהא את תגובתה בטרם יגיבו הם בתשואות או באדישות לגניגת האמן, לא נזדקקו לכך הפעם וערכו לכנר תשואות סוערות.

אמה של פנינה ולצמן היתה בין המעטים הם היה סיפורו של עברי גיטליס ידוע מ־תחילתו. היא נזכרה בתקופה הפריסאית של פנינה, בה התרועעה עם עברי, כאשר למדו שניהם בקונסרבטוריון הפריסאי. אמרה ה־גברת זלצמן בתחילת הקונצרט: „אני מת־פללת שהוא יצליח, הוא סבל כל כך הרבה!" אך בסיומו זלגו עיניה דמעות. הוסיפה: „זה מזכיר לי כל כך הרבה."

מבלי להרהר פעמיים. בשנת 1934, היה ברוניסלב הוברמן שבע־פעלים מוסיקא־יים ואכזבות פוליטיות (רעיון ארצית־הברית של אירופה). הוא מצא מפלט ברעיון חדש: ציונות, הקים את התזמורת הארצישראלית, הקדיש את מיתריו ליישוב, בו חיפש כוחות מ־וסיקאיים צעיריים. כאשר ביום בו התאכסן במלון המלך דוד, ירושלים, הובא לפניו חיפאי בן עשר ובישני, בשם יצחק גיטליס, כדי שיאזין לנגינתו ויעזור להוריו חסרי־האמצעים להשלים את השתלמותו המוסיק־אית, הטביע במוחו של יצחק הקטן רושם בלתי־נשכח. הרושם: „איש מכוער כמפ־לצת ויפה כמלאך." כשסיים יצחק את נגינת הסונטה לבאך, שתק הוברמן, העלה את רש־מיו על „מכתב לעתונות", שפורסם באותו שבוע: „צריכים להמצא מספיק אנשים ש־יתעניינו בעתיד המוסיקאי של הארץ הזאת ויאפשרו לילד המבטיח השתלמות בחו"ל.

התוצאה היתה קונצרט מיוחד שהכנסותיו הספיקו בדיוק לקניית כרטיס למחלקה הר־ביעית של אניה שעגנה אותו זמן בנמל יפו.

אמו של יצחק, חדוה, זמרת חיפאית מצ־ליחה של שנות העשרים, השאירה את אביו, אשר, פועל טחנות הקמח הגדולות בחיפה, עלתה עם יצחק על האניה, „מבלי להרהר בכך פעמיים." אולם כאשר הגיעו למרסיל, וקנו כרטיסי רכבת לפריס, גילו כי כספם הנותר אינו אלא 30 פראנקים. ואז התערב הברון אדוארד דה־רוטשילד, שהעניק לווג גיטליס סטיפנדיה אחת ללימוד בקונסרב־טוריון הפריסאי, עליה חיו שניהם.

הצימצום הוכח כידיד האמנות. כשסיים יצחק בן ה־13 (צעיר המחזור) את הקונסר־בטוריון, נקרא אל דוכן שופטי תזמורת ה־בוגרים: „גיטלי!" (במבטא הצרפתי), נז־כר יצחק: „לא הבנתי שהם קוראים לי." אך לא היה מקום רב לאי־הבנה, כי הוא זכה בפרס הראשון של מחלקת הכינור. כוחו של הפרס והמלצות גיול בושרי חק היה שם יפה בחיפה אבל אייזיק בפא־ריס..." אחר, תוך כדי בריחה, ראה עם אמו יהודים נרדפים. אמרו להם רבים: „אתם יכולים בקלות לעבור כנוצרים, למה לכם לברוח?" המסקנה המשותפת של האם והבן: במקום אייזיק, שם חדש שידגיש ש„אנחנו יהודים מארץ־ישראל." השם: עברי. המס־קנה בפרס הראשון של מחלקת הכינור. כוחו של הפרס והמלצות גיול בושרי

הכנר עברי גיטליס
עתוני פאריס עשו מטעמים

הגדול, מורו של יצחק, פשקו את זרועות הכרוגיה לפניו. בין השמחים לקבלו כתלמיד: ג'ורג' (רפסודיה רומנית) אנסקו, מורו של מנוחין וקרל (אטיודים לכינור) פלש המפורסם.

לבסוף, משמלאו ליצחק 15 שנה, סברו שניהם, שהגיע תור הדביוט. אימפרסריו שניהם, שהגיע תור הדביוט. אימפרסריו זריז הפך אותו לדביוט משולש: פריס, לונדון, ניו־יורק. אך לאדולף היטלר היה אימפרסריו זריז ממנו, קבע לעצמו תאריך הופעה בפריס, סמוך לזה של יצחק. נזכר יצחק: „הבריחה מפריס היתה משונה, כל מה שהרווחתי ממנה, כתחליף לדחיית קאר־יירה, היה החלפת שמי הראשון." כאשר יהודים בכרים קראו לו אייזיק, „הרגיש גו־על", חיפש תחליף מתקבל על הדעת: „יצ־דונים, אלא גם מחוק אנגלי־אמנותי מיוחד: כלא־אנגלי, לא יכול היה עברי להופיע על במות לונדון. במקומן. עבד בבית־חרושת ל־מטוסים, ממנו הועבר לבסוף לאנשה, שרות התרבות הצבאי וזכה לביטול החוק לגביו אחר המלחמה.

הזכות: 400 קונצרטים במחנות הצבא.

חדוה גיטליס, שחלתה ערב הניצחון בצ־הבת קשה (אליה נוספו גם התקפות עצבים, תוצאת התקפות האויר) לא זכתה להיות נר־כחת במטרתה המתגשמת. כאשר הופ־יע עברי באולברט הול המלכותי של לונדון (8000 מקומות) בלוויית התזמורת הפילהרמונית ה־לונדונית (קונצ'רטו לכנור למנדלסון), הור־דה היא חולה אנושה, על אלונקה, מהאניה שהביאה אותה לנמל חיפה, הוכנסה לבית־החולים, בו נפטרה אחר ארבעה חודשים.

תעודת המסע הבריטית־פלשתינאית אשר פתחה לפניו את שערי בריטניה לפני כן, החלה גורמת לו תקלות. הוא התייצב במשרד הקונסוליה הישראלית, הס־ביר: „מציעים לי דרכון בריטי, אמרתי להם שלא נולדתי באנגליה, שאני ישראלי." הגיבו פקידי הקונסוליה הישראלית: „מה, לא קבלת דרכון בריטי? עשית שטות." אך עברי העדיף דרכון ישראלי, בהסבירו: „נו־לדתי בחיפה."

בקיץ 1951 נרשם עברי לתחרות הבינלאו־מית השנתית על ש־ק טיבו (הכנר) ומר־גרית לונג (הפסנתרנית), בפריס, הופיע לפני חבר שופטים שכלל בין השאר כמה זוגות של התקופה הנאצית־פריסאית. רמז אחד מהם בשעת קביעת הפרס הסופית: „גיט־ליס זה שם יהודי, הה?" אך הקהל שהיה נוכח באולם גילה כעס ובוז לשופטים כאשר הפרס הראשון לא הוענק לעברי.

למחרת גילו עתוני פריס את הקנוניה, עשו ממנה מסעמים, אשר בסופו של עניין לא הזיקו. ז'ק טיבו לחץ על ועד התחרות, שדאג לפיצוי לעברי. הפיצוי: הכנר גיטליס היה היחידי ממשתתפי התחרות (כולל מקבל הפרס הראשון) שזכה לרסיטל באולם גאבו המפורסם, אליו זרם קהל רב בערב הקונצרט. מבקרי המוסיקה הפריסאית, לא שכחו ללעוג בביקורתם ל„תחרות בינלאומית שיוצגה על־ידי אנטישמים".

הדרן בעקשנות. בינתיים נזכרה ה־צירות הישראלית שהכנר בן הארץ, הנושא תעודת־מסע ישראלית, לא שרת עדיין בצבא ההגנה. אמנם היה ערך תעמולתי להופעתו של הכנר, שעל מודעתו בלטה המלה „ישר־אלי", אך הצירות הגיעה למסקנה: זה הכל יפה מאד, אבל עכשיו צריך לשרת בצבא!" השיב עברי בחיוך: „אין לי כל התנגדות, אני מוכן אפילו לנגן בניו־יורק למען המג־בית." הוא זכה באורכה עד חודש ספטמבר 1952 והפתיע את קרוביו הישראליים בבי־קור בלתי צפוי. שני המופתעים העיקריים: אביו, אותו לא ראה 17 שנה, שהוסיף הת־רגשות משהוצג לפני אשת בנו, ברונטית שוויצית גבוהת קומה, יפהפיה ונציגת שרות השידור השוויצי בלונדון.

לא פחות הופתע מיכאל סאובה, שנאלץ לעזוב את הבמה בסוף הקונצרט, אל מרתף אהל, כדי להעלות ממנו צרור נוסף של תוי נגינה. הסיבה: ההקל דרש קטעי הדרן בעקשנות צעקנית.

ההפתעה הגדולה נגרמה למחרת הקונצרט, על־ידי „מוסד שמרגיי". התזמורת הפילהרמו־נית, המדקדקת ביותר בבחירת הסולויסטים המופיעים על במתה (היא לא הזמינה את מנוחין), התקשרה טלפונית עם חברת פרנסוס (מנהלתו של עברי גיטליס) הזמינה את עברי כסולויסט להופעה עם התזמורת ביום העצמאות.

תשבץ 111

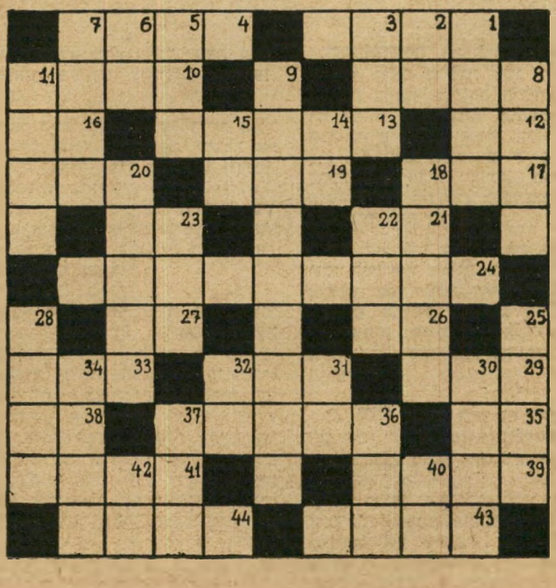

מאוזן: 1) זכוכית מגדלת או מקטנת; 4) זוג; 8) מרים משאות; 10) שביל הזהב; 12) בתוכו; 13) הפוכה של הגבהה; 16) שלוש עשרה; 17) חברת אניות; 19) עשוי מחימר; 20) צורר לי־הודים; 21) בא בימים; 23) לוהט; 24) נקודה מדרום לבאר טוביה; 26) נציג העם (ר"ת); 27) בדחן; 29) לחם עוני; 31) ואם יש ... יופע מיד (ביאליק); 33) טפשות; 35) משאבת הגוף; 36) כפרה; 38) בירת הולנד; 39) מדינה באמריקה הלטינית; 41) תיאטרון ישראלי; 43) שאין לה פרי בטן; 44) מקום הקרב.

מאונך: 1) סגוף; 2) בסולם הקולות; 3) לשון; 5) מחוז; 6) קיים; 7) האשה הראשונה הנקראת בתנ"ך נביאה; 8) משגב; 9) מדרום לחדרה; 11) מלחמה פסיבית; 14) מלך פרסי; 15) אדמה פוריה; 18) תא חברתי ראשוני; 20) עידוד; 22) חלק הרגל; 23) עפר; 25) עם בו נלחם ישראל במדבר; 28) עיר ספרדית שעל שמה נקרא סוג של יין; 30) שאין פיו ולבו שווים; 31) נקי; 32) שמשקלו אינו מרובה; 34) כתם על העור; 36) בזריזות; 37) סופר שכתב מחיי התימנים; 40) תואר תורכי; 42) מצורות כתיבת שם ה'.

פתרון תשבץ 109

מאוזן: 1) חביב; 4) חן; 6) מאמר; 10) מתג; 11) אלוף; 13) מסך; 14) רי; 15) אפשרות; 17) מס; 18) מסחר; 20) לובר; 23) מזכרת; 25) רע; 27) שם; 29) יב; 30) אהרון; 32) קרציה; 35) גל; 36) יי; 37) דוב; 38) הרכבה; 41) נפות; 43) סרבן; 45) לח; 46) אופיום; 49) כל; 51) חלק; 53) לשון; 54) דום; 55) צהלה; 56) רם; 57) מענה.

מאונך: 1) חמר; 2) בת־ים; 3) י"ג; 4) חלש; 5) נור; 7) אם; 8) מסמר; 9) רכס; 11) אפרכיה; 12) פול; 15) אחז; 16) תורה; 19) סם; 21) בער; 22) משקה; 24) רב; 26) פנים; 28) מר; 30) אלכסון; 31) וי; 33) צדף; 34) יבוא; 35) גר; 39) ברם; 40) הב; 41) נחלה; 42) חול; 44) נכון; 45) לחץ; 47) פשר; 48) יום; 50) למה; 52) קל; 54) דע.

פרסי ספרים לפותרי תשבץ 111

1) רנה ברינר, צה"ל.
2) יצחק וינר, ירושלים, שכ' כרם, מול שנלר.
3) נח נימרי, חיפה, החלוץ 42.